

stichting
vestingwerken **ravenstein**

BELEIDSPLAN 2016

Ravenstein, 'Kleefse' vestingstad

06 DECEMBER 2016

1. Inleiding

Stichting Vestingwerken Ravenstein werd opgericht op 10 oktober 2012. In het Beleidsplan van 1 maart 2013, getiteld 'Naar een beleefbare vesting, met een unieke Kleefse connectie' werd het eerste project van de stichting aangeduid als: 'herkenbaar en beleefbaar maken Bastion Famars en het onderliggende rondeel'.¹ Dit project werd in mei 2016 voltooid door de 'heropening' van het 'Philips van Kleefbolwerck (anno 1509)'. Gebleken is dat het 'rondeel' een bolwerck is uit 1509, naar oud- Italiaans model. Het ging schuil onder het bastion Famars, een vestingwerk naar oud-Nederlands model uit 1621.²

Mede in verband met de in dit kader opgedane ervaringen wordt de doelomschrijving van de stichting aangepast. De stichting stelt zich thans ten doel:

'de vestingwerken van de stad Ravenstein daterend uit de periode 1380-1672, herkenbaar en beleefbaar te maken en/of te behouden.'

In laatstvermelde periode stond de heerlijkheid Land van Ravenstein en daarmee de vesting Ravenstein overwegend onder invloed van het hertogdom Kleef of uit het huis Kleef stammende personen. In 1380 kreeg Ravenstein stadsrechten van Heer Reinout van Valkenburg, die gehuwd was met Elisabeth van Kleef. Na het kinderloos overlijden van Reinout in 1397, kwam Ravenstein, via Elisabeth, binnen de invloedssfeer van (toen nog) het graafschap Kleef.

Van 1450 tot 1528 maken de 'soevereine' Heren Adolf en Philips van Kleef in het Land van Ravenstein de dienst uit.

De inval van de Fransen in de Staatse Nederlanden in 1672 (het 'rampjaar') leidde ertoe dat in Ravenstein de aarden vestingwallen werden geslecht door ze in de gracht te schuiven. Het betekende in militair opzicht het einde van de vesting maar veel bleef herinneren aan die status.

1. Zie www.vestingravenstein.nl

13 mei 2016:
feestelijke heropening
van het Philips van
Kleefbolwerck

De voltooiing van het project Philips van Kleefbolwerck en de ontwikkelingen binnen de stad Ravenstein brachten het bestuur van Stichting Vestingwerken Ravenstein ertoe het beleidsplan te heroverwegen. De in het vorige beleidsplan (1 maart 2013) neergelegde algemene uitgangspunten, betreffende o.a. verantwoordelijkheid, communicatie en onderzoek, blijven voor het bestuur van de stichting onverminderd gelden. De daarin beschreven projecten worden aangevuld met enige nieuwe projecten. Nieuw is dat het geheel zoveel mogelijk binnen een bepaald thema wordt geplaatst.

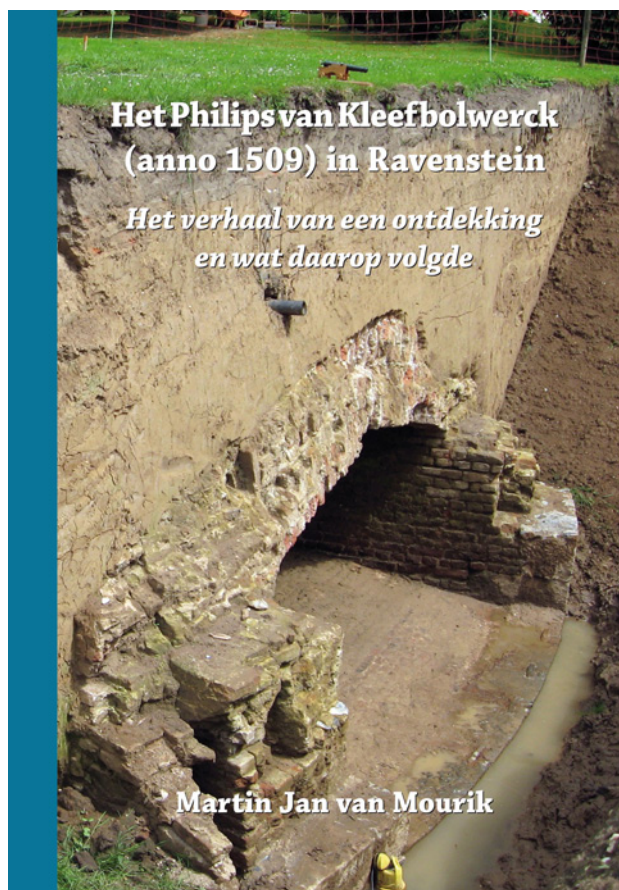
Het bestuur van de stichting is van mening dat de unieke 'Kleefse connectie', de staatkundige geschiedenis van het Land van Ravenstein³, bepalend is voor de eigenheid, het karakter, van de vestingstad Ravenstein. Het is wenselijk dat het besef daarvan lokaal, regionaal, nationaal en internationaal breed wortel schiet. Om die reden, alsook om praktische redenen, en in verband met recente ontwikkelingen in de stad, werd besloten de projecten te rangschikken onder een overkoepelend thema met de naam:

Ravenstein, 'Kleefse' vestingstad

De 'Kleefse connectie' wordt gedetailleerd weergegeven in de bij dit beleidsplan behorende bijlage.

2. Over een en ander Martin Jan van Mourik, *Het Philips van Kleefbolwerck (anno 1509); het verhaal van een ontdekking en wat daarop volgde*. Het boek is een uitgave van Stichting Vestingwerken Ravenstein (ISBN 978-90-825130-0-4).

3. Over de staatkundige geschiedenis van het Land van Ravenstein Joost Vlemmix, *De geschiedenis van het Land van Ravenstein*, 2e druk 2015.

2. Leefbaarheid en actuele ontwikkelingen

Ravenstein bevindt zich in een bijzondere fase van zijn bestaan. Het winkelbestand staat onder druk, de middelbare school is weg, de parochie marginaliseert en het vlakglasmuseum strijdt om zijn voortbestaan. Vele verenigingen hebben het moeilijk en/of gaan gebukt onder een sterk vergrijzend ledenbestand. De bereidheid bestuursfuncties te vervullen neemt af. De individualisering van de samenleving en de zware werkbelasting van jonge ouders, eisen op een breed terrein hun tol. In dit verband wordt veelvuldig geschermd met het begrip 'leefbaarheid'. Omtrent de betekenis daarvan bestaat weinig helderheid. De een is gesteld op serene rust en heeft geen dringende behoefte aan organisaties/verenigingen, culturele manifestaties, winkels en cafés, de ander stelt hoge prijs op een levendige sociaal-culturele gemeenschap, ingebed in een gezond aanbod van publieke en private voorzieningen.

Stichting Vestingwerken Ravenstein kiest vol overtuiging voor leefbaarheid in laatstbedoelde zin. Het bestuur is van mening dat een verdere ontwikkeling van de vesting en accentuering van het unieke karakter ervan, fors kan bijdragen aan de voorgestane leefbaarheid van de stad. De 'Kleefse' historie van de vestingstad uit zich in de bijzondere aard van een deel van de vestingwerken. Een en ander kan toeristisch worden ontwikkeld. Het kan de trots en de betrokkenheid van de inwoners ten goede komen.

In dit verband zijn andere ontwikkelingen binnen de stad relevant. Zo wordt in het kader van de gemeentelijke Voorzieningenkaart gediscussieerd over o.a. de plaats van het (nieuwe) gemeenschapshuis, de pastorie en het oude raadhuis. Daarnaast worden plannen ontwikkeld voor woningbouw op (o.a.) de bleek en het bovenste hoornwerk.

Ook over toerisme wordt veel gesproken maar het ontbreekt aan een duidelijke visie en bijpassend beleid. In dit verband is van belang dat de stichting betrokken is bij het provinciale project Zuiderwaterlinie. De stad Ravenstein speelt daarin, wat de noordoostelijke kant betreft, een rol van betekenis. Ook neemt de kans toe dat het project Waterfront - het bevaarbaar maken van de strang van de jachthaven tot de maaspoort - handen en voeten krijgt, zulks in relatie tot de ontwikkelingen rondom de spoorbrug en de waterberging..

Vesting Ravenstein maakt onderdeel uit van het provinciale project Zuiderwaterlinie

3. Inventarisatie van de vestingwerken: vier periodes

Het thema *Ravenstein, 'Kleefse' vestingstad* dient, zoals bleek, te worden begrepen als: een vesting gevormd in de eeuwen dat het Land van Ravenstein staatkundig met het hertogdom Kleef nauw was verbonden. Dan hebben we het over de jaren tussen 1397 en 1624.⁴

In Ravenstein zijn 4 periodes relevant voor de vorming van de vestingstad. Heel bijzonder is dat in Ravenstein twee fameuze vestingstelsels met elkaar vermengd zijn: het oud-Italiaans vestingstelsel (begin 16e eeuw) en het oud-Nederlands vestingstelsel (17e eeuw).

Uit alle periodes (hierna A tot en met D) zijn nog werken herkenbaar en beleefbaar met een directe relatie tot de vestingstad:

A. Kasteel (vanaf 1360)

1. de kasteelgracht
2. de voorburcht en de kasteelse poort
3. de strang
4. de 'paterskuilen'

Toelichting

Toen Walraven van Valkenburg in 1360 in Ravenstein zijn burcht bouwde, legde hij daar een gracht omheen. Deze gracht vormt een verdedigingswerk en is nog steeds grotendeels aanwezig. Daarna werd vanaf de kasteelgracht een gracht aangelegd die deels rondom de voorburcht liep. Ook de kasteelsepoort, die vanaf de voorburcht van het kasteel toegang tot de stad bood, dateert deels uit die tijd.

4. In 1624 kwam het Land van Ravenstein onder het gezag van het huis Paltz-Neuburg, dat overigens ook met het huis Kleef verbonden was. In 1672 (Rampjaar) kwam een formeel einde aan de vestingstatus

Het in de 19e eeuw gesloopte kasteel van Ravenstein

Buitendijks, nabij de kasteelgracht, ligt de strang. Deze is in de uiterwaarde, onder aan de dijk, nog goed herkenbaar. Hij had een functie bij de verdediging maar was in 1360 vooral de levensader van Ravenstein. De tol werd door Walraven van Valkenburg immers geheven van de schepen die zich via de bevaarbare strang van de Maas een weg zochten.

In de tuin behorend bij de pastorie, nabij de molen, is de grond laaggelegen. Het terrein staat bekend als 'paterskuilen'. Aldaar liep rond 1500 (een deel van) de stadsgracht. Wellicht dat de herinnering daaraan ter plaatse kan worden gevisualiseerd.

B. Stadsrechten (vanaf 1380)

5. fundamenten dijkrondelen

6. de maaspoort

Toelichting

In 1380 verleende Reinout van Valkenburg Ravenstein stadsrechten. Dat leidde tot de eerste fortificatie van de Ravenstein. Aannemelijk is dat de thans nog zichtbare hardstenen fundamenten van de dijkrondelen uit die tijd stammen.⁵ De rondelen waren door een muur met elkaar verbonden. De daarin aangebrachte maaspoort vormde aanvankelijk de enige toegang tot de stad. Het is niet zeker dat de huidige maaspoort zich bevindt op de plaats van de eerste stadspoort.

Onder het in juni 2016 afgebrande café nabij het bokrondeel, bevindt zich, aan de voet van de dijk, een kruitkelder/gang die toegang gaf tot het rondeel. Deze dateert ten minste uit het begin van de zestiende eeuw maar kan ook uit het einde van de veertiende eeuw stammen.

Ook nabij het kasteelrondeel (en het tuinhuisje) bevindt zich aan de voet van de dijk een (toe)gang maar deze is onvoldoende onderzocht.

Zie ook hierna nrs. 8 en 9.

5. De rondelen werden ontdekt tijdens de dijkverzwarringsoperatie in 1996/1997. In het archeologisch rapport van Van Genabeek (1997) wordt het vermoeden uitgesproken dat de rondelen dateren van 1520/1521. Maar dat kan dus ook enkele jaren eerder zijn. En wellicht dateren ze oorspronkelijk uit de tijd van de eerste fortificatie.

Rondeel op de maasdijk

C. Oud-Italiaans vestingstelsel (rond 1509)

7. twee (opgemetselde) rondelen (bekend als 'kasteelrondeel' en 'bokrondeel')⁶
8. de bij het bokrondeel behorende (toe)gang onder het nabijgelegen (uitgebrande) café (zie ook nr. 5)
9. de bij het kasteelrondeel behorende (toe)gang onder het theehuisje nabij de Van Coothweg
10. een bolwerck (Philips van Kleefbolwerck)
11. de stadsgracht ⁷

Toelichting

De beide rondelen zijn na de ontdekking in 1996/1997 opgemetseld. De (toe)gangen nabij de rondelen zouden oorspronkelijk eenzelfde functie kunnen hebben gehad. De (toe)gang nabij het kasteelbolwerk is echter slechte en misvormde staat, hetgeen de datering moeilijk maakt.

Voorstelbaar is dat ook nabij de woning Walstraat 16, links naast het te slopen gemeenschapshuis Vidi Reo, eenzelfde bolwerck als het Philips van Kleefbolwerck lag. Enig graafwerk, links van de woning verricht onder leiding van Joost Vlemmix, eind mei 2016, bevestigt dat vermoeden. De aangetroffen parallel lopende muurrestanten duiden op een kazemat. Het zeventiende-eeuwse bastion Hollant lag dan op de plaats van Vidi Reo.

Het in de periode 2012-2016 herkenbaar en beleefbaar gemaakte Philips van Kleefbolwerck werd in 1621 e.v. deels overdekt met de aarden wallen van het zeventiende-eeuwse bastion Famars.

6. Het bokrondeel wordt ook wel 'Oranjerondeel' genoemd maar die naam slaat niet op het rondeel maar op het zeventiende-eeuwse halfbastion met die naam. Waar de naam 'bokrondeel' vandaan komt, is niet duidelijk. Wellicht is de naam gemakshalve gekoppeld aan het aansluitend deel van de stad dat met 'den bok' werd aangeduid. 'Bok' kan ook verband houden met het vlakbij gelegen bovenste 'hoorn'-werk.

7. Vaststaat dat Ravenstein in 1544 twee stadsgrachten kende, van elkaar gescheiden door een wal. De buitenste gracht liep ook rond het Philips van Kleefbolwerck. De huidige gracht zal daarvan deel hebben uitgemaakt en stamt dus oorspronkelijk uit het begin van de zestiende eeuw. Zie Van Mourik, Het Philips van Kleefbolwerck in Ravenstein (anno 1509), blz. 92. De stadsgracht vóór de geschutselder van het bolwerck is in 2016 symbolisch voor een deel teruggebracht binnen het schootsveld.

D. Oud-Nederlands vestingstelsel (vanaf 1621)

12. de stadsgracht (zie ook 11)
13. ravelijn, bekend als 't Polleke
14. ravelijn Halve Maen
15. bastion Utrecht (zie toelichting)
16. bovenste hoornwerk (thans caravancamping)
17. benedenste hoornwerk

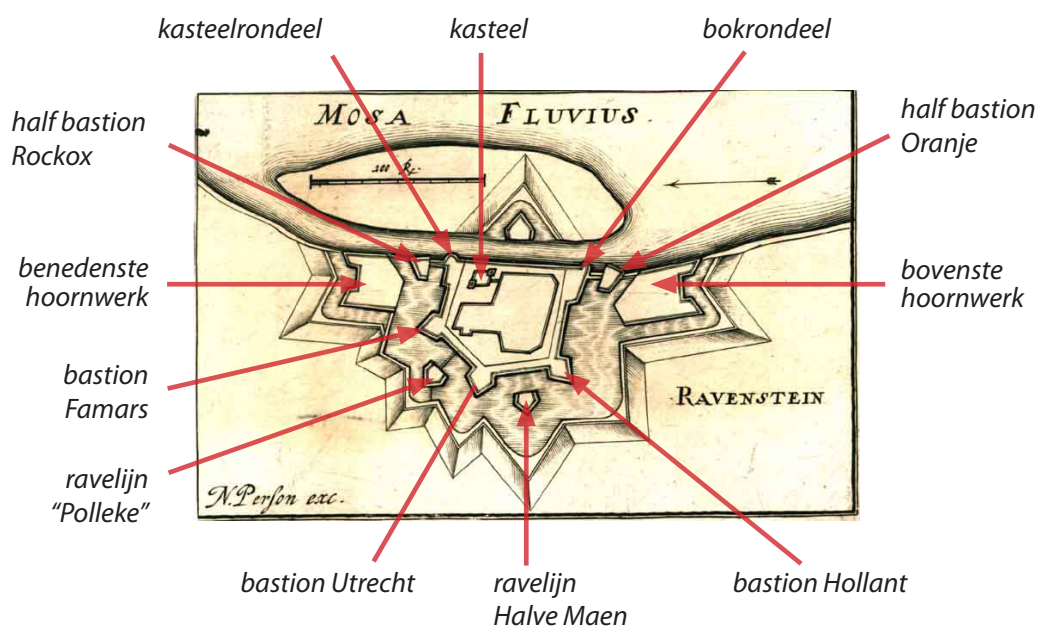
Toelichting

Het ravelijn Halve Maen lijkt een verborgen en dus droevig bestaan. Vanaf Contre Escarpe loopt een weg naar de Marktstraat. Van de oude smederij van Toon Verhoeven tot en met de winkel genaamd Douwe Dabbert loopt de weg over de flank van het ravelijn. Daarna loopt de weg over een dijk die het ravelijn met de stad verbindt. De vier kleine aaneen gebouwde huisjes aan de linkerzijde zijn dijkhuisjes.

De vroegere landpoort is aangebracht in de zeventiende eeuw en bevond zich in de wal, op de kruising waar thans de Walstraat overgaat in de Molensingel. De Molensingel heette vroeger ook Walstraat.

Het bastion dat de naam 'Utrecht' droeg, lag rond en op een (ouder) Kleefs bolwerck uit het begin van de 16e eeuw. Op het bolwerck/het bastion werd in 1857 de huidige molen (De Nijverheid) gebouwd.⁸ Daarvoor stond er een rosmolen.

Het benedenste hoornwerk is doorsneden door een spoordijk. Aan de westelijke zijde van de spoordijk is het hoornwerk herkenbaar maar het verdient dringend enige opfrissing.

de verschillende onderdelen van de Oud-Hollandse vesting Ravenstein

8. In 2013/2014 bij de vernieuwing van de riolering dichtbij de molen blootgelegde steenformaties vertonen veel overeenkomsten met die van het Philips van Kleefbolwerck.

E. Historische gebouwen binnen de vesting

Voor de goede orde nog een blik binnen de vestinggrachten. De presentatie van de stad bepaalt mede het karakter van de vesting.

Binnen de vesting bevinden zich, o.a.

- 18. gebouwen uit de 15e -17e eeuw, waaronder de woning waar de kasteelsepoort doorheen loopt (voorburcht).
- 19. de protestantse- of garnizoenskerk uit 1641 ('Hollands')
- 20. de katholieke Sint Lucia Kerk uit 1735 (Kleefs)
- 21. de tuinhuisjes langs de gracht (rond 1875)
- 22. het leerlooierijhuisje (1887)

Zicht op Sint- Lucia-kerk

4. Beleidsthema: Ravenstein, 'Kleefse' vestingstad

De geschiedenis van Ravenstein verschilt wezenlijk van die van vestingsteden als Willemstad en Heusden. Ook deze liggen aan de zuidelijke oever van de Maas maar zijn 'Hollands' van aard. Anders dan Ravenstein hebben deze steden ook thans nog een directe band met de rivier. De genoemde vestingsteden kennen 17e eeuwse bastions en ravelijnen. In Ravenstein zijn die in 1673 in de gracht geschoven. Daarom kennen wij nu ook aan de binnenzijde glooiende oevers in plaats van wallen. En ook aan de overzijde van de gracht ('contre escarpe') doet het parkachtig aan.

Ook 'politiek' gezien zijn er kenmerkende verschillen tussen genoemde vestingsteden en Ravenstein. Vanuit hun 'eigen', 17e eeuwse vestingsteden verdedigden de Staatsen (de Hollanders) zich in (o.a.) Willemstad, Heusden en Geertruidenberg tegen Spanjaarden en Fransen. Daardoor konden zij ongestoord handel drijven rond de Oostzee en met Oost-Indië. Ravenstein was als hoofdstad van het Land van Ravenstein onafhankelijk van Holland, maar ook van de hertogdommen Gelre en Brabant. Het was nauw verbonden was met het hertogdom Kleef.

Ravenstein heeft ook een heel andere geschiedenis dan Grave. Die stad is tussen 1400 en 1800 een speelbal geweest voor Staatsen en Fransen. De invloed van Gelre was er steeds groot.⁹ De befaamde Hampoort dateert uit 1688. Men is doende het vóór de poort gelegen bastion in ere te herstellen.

In Ravenstein was van 1397 tot 1624 de Kleefse invloed bepalend. Van 1450 tot

9. In Grave leest men nog altijd veelal *De Gelderlander* i.p.v. *het Brabants Dagblad*.

Land van Ravenstein: enclave in Nederlands gebied

1528 regeerden zelfs soevereine heren, stammend uit het huis Kleef, het Land van Ravenstein. Dat in 1621 e.v. op Ravensteins grondgebied Staatse vestingwerken werden aangelegd, is enkel te verklaren uit het feit dat de protestantse keurvorst van Brandenburg, destijds (mede) de baas in het hertogdom Kleef, in geldnood zat en een handeltje opzette met de Staatsen.

Het bestuur van Stichting Vestingwerken Ravenstein acht het wenselijk zich te laten leiden voor een duidelijke visie op de stad en haar toekomst. In het bijzonder dient daarbij het accent gelegd te worden op hetgeen onderscheidend is van andere vestingsteden. Het bijzondere karakter van Ravenstein als vesting maakt een onvoorwaardelijke keuze ten gunste van 'de Kleefse connectie' zeer verdedigbaar. Let wel, ook de Staatse activiteiten in 1621 e.v. vonden plaats binnen het Kleefse staatkundige kader.

Stichting Vestingwerken stelt zich in het kader van dit beleidsthema enkel ten doel de vesting Ravenstein beter herkenbaar en beleefbaar te maken. Dat kan een positief effect op het toerisme hebben maar dat is niet het ultieme doel van de stichting. De Stichting houdt zich niet bezig met toeristische marketing. En passant zal de Stichting wel suggesties doen voor verbetering van zowel de zichtbaarheid (presentatie) als de beleving van de vesting Ravenstein.

*kaart van het hertogdom Kleve
met heerlijkheid Ravenstein*

5. Eén thema, tien projecten

Het 'Beleidsplan 2016' van Stichting Vestingwerken Ravenstein kent als thema 'Ravenstein, Kleefse vestingstad'. Onder dit thema verenigen zich tien projecten, van divers formaat, die er toe strekken de herkenbaarheid en de beleefbaarheid van de vesting als zodanig en van de zichtbaarheid van de afzonderlijke vestingwerken te verbeteren. Het gaat dus enerzijds om de (subjectieve) beleving van de vestingstad als zodanig voor de bewoner en de bezoeker en anderzijds om de (objectieve) zichtbaarheid van de afzonderlijke vestingwerken.

De tien projecten worden hierna nader omschreven.¹⁰ Maar eerst nog enkele opmerkingen over de strang ('waterfrontproject').

De strang

Overwogen is ook het bevaarbaar maken van de strang, vanaf de jachthaven tot de Maaspoort, als project in dit beleidsplan op te nemen. Dat is ook toeristisch heel interessant, te meer indien bij de Maaspoort aanmeerplaatsen komen voor schepen, die een nachtje willen blijven liggen. Het project biedt ook de mogelijkheid de vrachtwagens van De Heus een andere weg te wijzen, bijv. onder langs de dijk. Het terugbrengen van de strang als waterweg maakt deel uit van het reeds sinds 2008 lopende 'waterfront-project'. Dat voorziet ook in het doortrekken/terugbrengen van de oostzijde van de gracht tot aan de dijk en zelfs in de reconstructie van het z.g. Oranjabastion.

Reeds het terugbrengen van de strang is niet op één lijn te plaatsen met de andere, hierna te omschrijven projecten. De stichting is ook niet de meest aangewezen organisatie om hier het voortouw te nemen, gelet op de belangen van zware 'stakeholders' als o.a. De Heus Voeders B.V., Rijkswaterstaat, Waterschap Aa en Maas en Gemeente Oss.¹¹ De stichting zal echter graag als gesprekspartner meedenken.

Mengvoederfabriek
van De Heus op
locatie van de
vroegere strang

10. Ter voorkoming van onnodige opwinding: de meeste projecten kunnen slechts gerealiseerd worden in goed overleg en met medewerking van eigenaren en gebruikers van de locaties. Een 'project' is geen 'feit' en 'Niet geschoten is altijd mis.' De stichting hoopt slechts op constructief overleg met de betrokkenen en uiteindelijk op hun medewerking.

11. Als de bevaarbaarheid zou worden doorgetrokken tot de spoordijk, komen ook nog de provincie Noord-Brabant, NS en Prorail in beeld.

Maar, ook als wordt afgezien van een project 'de strang', is er nog genoeg te doen:

Rubriek Kasteel en voorburcht (1360 e.v.)

(Project 1) Gelet op de ontwikkelingen rondom de pastorie en de 'paterskuilen' in de bijbehorende tuin, wordt de kans gegrepen iets van de oude stadsgracht (uit rond 1400?) te visualiseren.

*Paterskuilen:
verbetering
toegankelijkheid
pastorietuin en
verbeelding oude
standsgracht in
de tuin*

Rubriek Oud Italiaans vestingstelsel (rond 1509)

(Project 2) De kelder/gang onder het afgebrande deel van het pand (bokrondeel), wordt verder onderzocht en wordt semipubliek beleefbaar.

*Het deels
afgebrande
cafe-pand met
daaronder
de kelder als
onderdeel van
het rondeel.
De kelder bevindt
zich deels onder
de straat.*

(Project 3) De gang/kelder (?) onder/nabij het theehuisje (kasteelrondeel) wordt verder onderzocht en wordt semipubliek beleefbaar.

*Theehuisje op
kasteelrondeel*

Rubriek Oud-Nederlands vestingstelsel (rond 1621)

(Project 4) De stadsgracht nabij het kasteelrondeel wordt in oorspronkelijke staat hersteld door de aan de gemeente toebehorende laaggelegen moestuin weer in (ondiep) water te veranderen.

*Rechts de
laaggelegen
moestuin in de
stadsgracht nabij
kasteelrondeel*

(Project 5) De beleving van het ravelijn (eiland) 't Polleke wordt verbeterd door de huidige verbinding van 't Laantje/Stationsingel met het ravelijn 't Polleke te vervangen door een bruggetje.

*Dam bij ravelijn
"Polleke"
ontneemt
het zicht op
eilandkarakter
van het ravelijn.*

(Project 6) De beleving van ravelijn 't Polleke wordt ook verbeterd door de bestaande beukenhagen aan te passen, waardoor het protestantse kerkhof zichtbaar wordt.

*Haag op ravelijn
"Polleke"
onderbeekt
zichtlijnen over
de gracht.*

(Project 7) De beleving van ravelijn Halve Maen wordt verbeterd door de volgende maatregelen:

- De huidige verbinding van Contre Escarpe met ravelijn Halve Maen wordt zodanig vormgegeven dat duidelijk wordt dat men op een ravelijn terecht komt.
- Het struikgewas links en rechts van de huidige duiker onder de Landpoortstraat, wordt verwijderd zodat het water bij de oversteek aan beide zijden beter zichtbaar wordt.
- Het beter zichtbaar maken van de contouren van het ravelijn, zowel aan de linkerzijde als aan de rechterzijde.

*Landpoortstraat:
Ravelijn Halve
Maen is door
de geringe
zichtbaarheid
van de gracht
nauwelijks
herkenbaar*

(Project 8) De beleving van het bovenste hoornwerk wordt gediend met de volgende maatregelen:

- alle struiken en bomen aan de binnenoever van de Pollepel worden verwijderd;¹²
- alle struiken en bomen die de parkeerplaats (benedenbleek) scheiden van de camping worden verwijderd.

*Bovenste
Hoornwerk is
door het struweel
nauwelijks
ervaarbaar*

12. De huidige caravancampinggasten zouden daarvan niet gediend kunnen zijn. Maar de vraag luidt welke functie het hoornwerk in de nabije toekomst krijgt en of dan nog plaats is voor een 'besloten' camping.

(Project 9) Het benedenste hoornwerk wordt over de gehele linie aangepakt door de gracht iets te verbreden en de kroon terug te brengen. De toekomst van de knotwilgen langs de Zwarteweg verdient, met het oog op de beleving van het hoornwerk, aandacht. Op de achtergrond spelen hier ook de plannen tot verbreding van de spoorlijn en/of het op palen plaatsen van de spoorrails.

*Rudiment van
de gracht langs
Benedenste
Hoornwerk is
nog aanwezig*

(Project 10) Na de sloop van Vidi Reo wordt die hoek van de stad zodanig ingericht dat het voormalige bastion Hollant op enigerlei wijze beleefbaar wordt. Mochten restanten van een vestingwerk uit het begin van de zestiende eeuw worden aangetroffen dan dient bij de inrichting (ook) op enigerlei wijze een relatie te worden gelegd met het Philips van Kleefbolwerck.

*Gemeenschapshuis
Vidi Reo ligt op het
terrein van bastion
Hollant uit de
hollandse tijd EN
mogelijk ook op
16e eeuwse resten
van bolwerck uit
Kleefse tijd*

6. Binnen de vesting

De stichting merkt op dat de stad in goede staat verkeert. Ook de parkachtige uitstraling van de gracht oevers voldoet goed. Alom wordt de onderhoudstoestand van de gebouwen, op een enkel pand na, geprezen. De bewoners verdienen een groot compliment. Aandacht zou nog kunnen worden besteed aan een zekere aanpassing van de 'contre escarpe', de oeverlijnen van de overkant van de gracht.

7. Presentatie en beleving als 'Kleefse' vestingstad

Een goede thematische presentatie is van essentieel belang voor een aantrekkelijke, levendige vestingstad. De vesting als zodanig zal, nadat de in dit beleidsplan aangeduide werken zijn gerealiseerd nog meer toeristische potentie hebben. De stichting stelt zich niet primair ten doel het toerisme te bevorderen. maar richt zich op de vestingwerken en de beleving daarvan. Niettemin doet de stichting enkele aanbevelingen:

(a) In alle uitingen betreffende Stad en Land van Ravenstein dient de nadruk te worden gelegd op de Kleefse connectie en wat daarvan nog te zien en te beleven valt. Die uitingen kunnen o.a. komen van het Toeristisch Informatiecentrum Ravenstein(TIR), de Heemkundekring Land van Ravenstein, Omroep Walraven, de Gemeente Oss, de Provincie Noord-Brabant, waaronder de uitvoerder(s) van het Zuiderwaterlinie-project, en de Stadt Kleve.

(b) Langs de A50, vóór en nabij de afslagen naar Ravenstein, zouden twee 'bruine' borden (vgl. 'Maashorst' e.d.) kunnen komen waarop Ravenstein als 'Kleefse' vesting wordt gepresenteerd. De gemeente Oss zou hierover met Rijkswaterstaat /ANWB in gesprek kunnen gaan.

Suggestie van bruin bord langs de A50 om bekendheid te geven aan uniek karakter van Ravenstein

(c) In de TIR-ruimte zou structureel aandacht moeten worden geschonken aan de historische relatie Ravenstein-Kleef. Stadt Kleve zou zich hier ook nadrukkelijk (permanent) kunnen presenteren.

(d) De daadwerkelijke beleving van de vestingstad vereist o.a. een duidelijk stadsplan, waarop bovenvermelde nummers 1 tot en met 22 zijn vermeld bij de desbetreffende locaties. Daarnaast zouden ook enige monumentale woningen op het plan kunnen worden voorzien van een nummer. De nummers zijn op het stadsplan met elkander verbonden door middel van een stippellijn die een aanbevolen wandelroute aangeeft. Met die specifieke vestingroute ('bolwerckroute') kan een meer algemene wandelroute langs de stadsgracht worden verbonden.

(e) De parkeervoorzieningen verdienen aandacht, in het bijzonder voor bussen.

8. Communicatie en samenwerking

Dit beleidsplan richt zich, zoals reeds opgemerkt, primair op de vestingwerken van de stad en niet op toeristisch management en stedelijke voorzieningen. De stichting begrijpt dat het een raakvlakken heeft met het ander. De stichting is dan ook bereid tot een open communicatie met partijen die zich vooral bewegen op de aanverwante terreinen, in het bijzonder met de Gemeente Oss, de Dorpsraad, de Heemkundekring Ravenstein en het TIR. Samenwerking zal worden gezocht met iedereen die wil bijdragen aan de realisatie van de plannen.

Uiteraard wordt gestreefd naar een harmonieus overleg met de particulieren of organisaties die eigenaar of gebruiker zijn van locaties die binnen een project van de stichting vallen,

*Stadsplan met
aanduiding van
onderdelen van de
vesting.
Zie blz. 5 e.v. voor
nadere informatie.*

9. Realisatie, begroting en financiering

Het merendeel van de beschreven projecten kan met relatief beperkte kosten worden gerealiseerd indien de eigenaren/gebruikers hun medewerking verlenen. De stichting doet, mede in het belang van komende generaties, een beroep op hun gevoel voor historie en liefde voor de schone stad Ravenstein.

De stichting zal zich beijveren te komen tot een gedegen begroting van de kosten die met de afzonderlijke deelprojecten zijn gemoeid.

Met de Gemeente Oss zal op basis van de begroting overleg worden gevoerd omtrent de financiering en de stappen die daartoe kunnen worden gezet.

Ravenstein, 06 december 2016

Stichting Vestingwerken Ravenstein

Martin Jan van Mourik, voorzitter
Maxine Vanmeulebrouk, secr./penningmeester
Maurits Cobben
Joost Vlemmix

Bijlage: De Kleefse connectie van Stad en Land van Ravenstein

